

příležitosti rádi „ukazovali“ a zadávali si sóla. V úterý večer patřil tanec všem. Tradovalo se, že se musí o masopustu hodně tancovat, aby nevyrostlo „vostí“ („uoctak“), pichlavý plevel, který dusil obilí. Tak si i staří doma zatancovali. V meziválečném období si stárci zvali na masopustní zábavu hudbu v menším složení, tři až pět muzikantů, většinou místních; večer neměl chybět „štrajch“.³⁷ „Pochovávaní basy“ se provádělo spíše příležitostně. O půlnoci hráč na basu snesl nástroj dolů s pódia a sklopil strunami dolů na znamení, že se veselé dny zábav a plesů skončily. Jindy dali maskovaní obřadníci na nosítka basu, zpívali smuteční písně a jeden z dovedných šprýmařů-řečníků *vedl ty pohřební řeči* (Frélichov). Říkalo se, že „zahrabuju basu“. Nakonec však zvyk ve Frélichově ustal po zákazu děkana Navrátila, když na jedné z takových scének byl parodován kněz. V Dobrém Poli nosili „norci“ opilého šprýmaře, zahaleného do plachty, na žebříku po sále a nakonec ho vynesli ven za zvuků smutečního pochodu. Podobně se „Faschingeingraben“ pořádalo i v sousedních německých obcích: např. v Drnholci nebo v Šanově byl pohřbíván slaměný panák. I z dolnorakouské tradice známe podobné „pohřbívání fašinku“ personifikovaného v base nebo slaměné ženské či mužské figurině, nebo konečně v opilém maskovaném muži (srv. Schmidt, 1981, 189; Galler, 1982, 41; Schultes, 1957, 79). Následující postní den však byl přísně dodržován a nikdo nesměl při mši v kostele chybět, byť by se dostavil v podroušeném stavu.

Na přelomu století si pořádali ve Frélichově v jednom najatém domě zvlášť i mladý dorost „fašankovou“ muziku při harmonice, mládež sotva vyšlá ze školy. Každý prý musel přinést otýpku čerstvé slámy („škuópu“) jako poplatek majiteli domu.

Na Popeleční středě si stárci ještě uspořádali ve „své“ hospodě pohoštění, při němž se „účtovalo“. Pozvali si „starešice“ a muzikanty. Když účtování dobře dopadlo, přinesla jim hostinská rybu, „háringu“. V Novém Přerově se toto pohoštění zvalo „hárynsmaus“; jedly se malé slané rybičky a zapíjely pivem. Ale dojídaly se také koblihy. V Dobrém Poli chodili ještě ráno po vesnici ti největší vytrvalci s velkou mísou naplněnou „rústlemi“ (malými rybičkami ve slakokyselém nálevu) a nabízeli je známým.

Výslužka z vrabčích svatby

U moravských Charvátů jsme zachytili jarní zvyk, s nímž se jinde na Moravě v naznačené podobě nesetkáváme.³⁸

V březnu na den sv. Řehoře (podle jiných 21. 3. o prvním jarním dnu nebo 19. 3. na Josefa) časně zrána, hned jak děti vstaly, běžely si pro dárky, které jim připravila matka. Na stromě v zahradě visely barevné pentle a zejména rozličné pamlsky, „něco vzácného“: na větvích zavěšené zabalené bombóny, cukroví z lineckého těsta, rohlíky, sodovky – červená a žlutá, lahvička od alpy s vodou obarvenou červeným vínem, malé vajíčko aj. Podle tradice bylo dětem vysvětleno, že výslužku jim zanechali vrabci ze své svatby. Říkalo se *vjerbci se ženili! běžte se podívat, co vám naložili!* K tomu dni se prý vztahovala písnička o skrívánkovi. Zvyk se udržoval i ve zjednodušené mladší variantě: v některých rodinách našly děti sodovku a balíček s pamlsky z „vrabčích svatby“ také pod keřem rybízu na zahradě, jinde zase matka svázala dětem cukroví, oříšky a jablíčka do uzlíku se slovy *dneska se vjerbci ženiju, poslali vám výslužku*. Nejživější byl zvyk ve Frélichově, odkud si ho z vlastního dětství připomněla většina pamětníků. V Novém Přerově se už neudržoval, ale zůstalo po něm rčení, že se v ty dny „vjerbci ženiju“. Starší souvislosti zvyku, ustálený termín konání, příp. pečivo, které se snad k této příležitosti peklo, se v paměti neuchovaly. Zůstalo konstatování – *to ti staří před námi tak zaří dili*. Zvyk se udržoval „pro radost dětí“. Měl i svůj racionální výklad, který spočíval v pozorování, že v tu dobu vylétají vrabci, že *vrabci létají v houfech, cvrlikají a páří se, kladou do hnízd*. V lidovém povědomí se tradoval jako vítání jara, jež se připomínalo dárky.

„Výslužku z vrabčích svatby“ možno zařadit do cyklu obřadových projevů spojených s motivem přivolávání jara, v nichž vystupují vegetativní, plodnostní a obětní prvky,

r patřil tanec všem. Tradovalo
o „vostí“ („uoctak“), pichlavý
meziválečném období si stárci
i až pět muzikantů, většinou
ní basy“ se provádělo spíše
pódia a sklopil strunami dolů
dali maskovaní obřadníci na
ch šprýmařů-řečníků *vedl ty
asu*. Nakonec však zvyk ve
jedné z takových scének byl
o šprýmaře, zahaleného do
zvuků smutečního pochodu.
h německých obcí: např.
k. I z dolnorakouské tradice
v base nebo slaměné ženské
muži (srv. Schmidt, 1981, 189;
en však byl přísně dodržován
v podroušeném stavu.
najatém domě zvlášť i mladý
va vyšlá ze školy. Každý prý
atek majiteli domu.
hospodě pohoštění, při němž
ování dobře dopadlo, přinesla
ohoštění zvalo „hárynsmaus“;
v se také koblihy. V Dobrém
ou mísou naplněnou „rústle-
i je známým.

s nímž se jinde na Moravě

rvním jarním dnu nebo 19. 3.
o dárky, které jim připravila
éna rozličné pamlsky, „něco
ví z lineckého těsta, rohlíky,
venou červeným vínem, malé
u jim zanechali vrabci ze své
naložili! K tomu dni se prý
ednodušené mladší variantě:
ky z „vrabčí svatby“ také pod
cukroví, oříšky a jablíčka do
ejživější byl zvyk ve Frélichově,
líků. V Novém Přerově se už
eniju“. Starší souvislosti zvyku,
příležitosti peklo, se v paměti
zaří dili. Zvyk se udržoval „pro
zorování, že v tu dobu vylétají
hřtíz. V lidovém povědomí se

řadových projevů spojených
plodnostní a obětní prvky,

vyjádřené mj. dáváním určitých viktualií s blahonosnými cíli, přeměněné posléze
v nadělování dětem. Zůstala určitá rezidua, mezi nimiž je obtížné nalézt společné významové
prvky. Upozorníme jen na možné souvislosti.

Lidová představa o „ptačí svatbě“ je spojována v evropské tradici s určitými dny
na zlomu zimy a s předjařím, např. s dnem sv. Anežky (21. 1.), sv. Valentina (14. 2.)³⁹⁾
a sv. Matěje (24. 2.)⁴⁰⁾ U hornolužických Srbů ojedinele stojí obyčej „ptačí kwas“
spojený s nadílkou („ptačky wobradžeja“) na den Obrácení sv. Pavla (25. 1.). Ráno si
dávaly děti před dveře talíř nebo si zavěsily punčochu na kliku, aby jim ptáci, kteří prý
v ten den mají svatbu, naložili sladkosti.⁴¹⁾ K tomu připojme starší sdělení Krolmusovo
z roku 1815. V den Obrácení sv. Pavla při „ptačím kvasu“ (Sperlings = oder
Vogelhochzeit) každý rok nadělují staří i mladí ptákům, „aby hladu neměli, zato ale
děti, místem po západu, místem před východem slunce do zahrad pod stromy běží, pod
nimi se pomodlí, na stromy košíčky a hrnky prázdné zavěšují, aby jim ptáčky do nich
jablíčka, hruštičky, slivky, třešně a oříšky nadělili, domnívají se (když jim rodiče v noci
neb ráno nadjmenované košíčky tajně ovocem naplnili), že jim to ptáčkové vděční...
nadělili“.⁴²⁾ Obyčej přivolávání jara, resp. ptáků, byl ovlivněn i představou ptáků jako
dobrých duší zemřelých (Václavík, 1959, 478). Některé společné prvky obsahuje též
velikonoční obyčej ukrývání pečiva, vajíček, cukrovinek aj. do polí, křoví, pod keř v
zahradě, které tam pro děti shodil ptáček-skrívánek. Do 20. století se udržel místy na
Moravě, ale zejména ve Slezsku („chodit na škrobanka“).⁴³⁾ V něm však jsou zřetelné
vazby na velikonoční obyčej působit na úrodnost polí vkládáním pečiva, vajíček,
svěcených kočíček aj. viktualií a devocionálií do brázd.

Německá tradice o velikonočním zajíci pronikla do charvátské později a spíše
okrajově, též jako úsloví: např. když rodiče nesli zbytky jídla po práci z pole domů,
v žertu zdůvodňovali dětem, *však mi to dal zajíček do kapsy* (Nový Přerov). Do dětské
tradice se pak dostalo, že o velikonočních chodí zajíček a nosí vejce. A tak v pondělí
velikonoční ve Frélichově v některých rodinách matky připravily pro děti „zaječí
hnízdo“ z měkké ječné slámy, do ní daly cukroví a barvená vejce. Sousedky si barvená
vejce vyměňovaly, aby měly alespoň čtyři různých barev.

Velikonoce („vázma“)

Na Květnou neděli bylo zvykem, že hospodyně zastrkala nad vstup do domu, pod
střechu, za dveře stáji a chlévů, za kříž ve světnici atd. jívové větvičky, „máčice“
(„kočíčky“), aby ochránily stavení před bleskem.

O Zeleném čtvrtku („Zeleni četrtak“) a v dalších dnech, kdy byly zavázány zvony,
chodili chlapi-školáci „škrebetat“ s ručními hrkačkami a klapáčkami („hrkalké“,
„škrebetalké“) a pojízdnými tragáčky („stružice“).⁴⁴⁾ Spávali společně ve stodolách
a na půdách, aby nezaspali (Frélichov). Na Velký pátek brzy zrána se šli chlapi nejprve
umýt do řeky. Před obchůzkou se pomodlili u kříže u kostela. Tři nebo čtyři nejstarší,
čtrnácti a patnáctiletí, hlavně ministranti, vedli průvod, udržovali pořádek mezi dětmi,
řídili vlastní hrkání. Chlapi se řadili do dvojic podle věku, vzadu nejmenší. Ve Frélichově
všech jich bývalo až šedesát, v Novém Přerově až čtyřicet. Vůdcové, „páni“ či „stárci“⁴⁵⁾
(v německých vesnicích „Meister“, „Vorratscher“) měli při sobě „fišpanky“, „palašky“
(Frélichov) nebo z vrbových prutů upletené „korbáče“ (Nový Přerov) ozdobené
stužkou, které označovaly jejich postavení předáků. Řídili jimi vlastní hrkání (nasazení,
výdrž, zakončení, zdvihání a klesání hrkacích nástrojů), ale napomínali také mladší děti.
Prut zv. „Karawatsch“ byl znakem hodnosti předáků velikonočních „Ratschenbuben“
na některých místech ve Weinviertelu (Galler, 1975, 18). Chlapi procházeli celou
vesnicí. Z hlavní skupiny se do menších ulic vždy oddělilo několik chlapců, aby se všude
hrkalo. Pak se opět spojili do jednoho proudu. Na rozích se zastavovali a podle denní
doby pronikavě provolávali krátké říkanky, ponejvíce charvátsky, dříve prý častěji